

DØDSSTRAF

I de første 77 år af fængslets historie var der dødsstraf i Danmark, og det satte sit præg. To af fængslets fanger blev henrettet i henholdsvis 1865 og 1892. Henrettelsen i 1892 foregik i fængslets indre vestre gård, hvor fangen Jens Nielsen blev halshugget. Dødsstraf har til alle tider været omdiskuteret, specielt under retsopgøret efter 2. verdenskrig, hvor dødsstraffen midlertidigt blev genindført.

PETER TOFTE

Peter Ludvig Thorvald Tofte blev henrettet i 1865. Han sad i Horsens Straffeanstalt med en dom på livsvarigt tugthus under streng bevogtning og forsøgte at myrde en fængselsbetjent. Forsøget mislykkedes, men da Tofte samtidig tilstod en mordbrand, blev han dømt til døden. Selvom Tofte sad i Straffeanstalten, fandt henrettelsen sted i selve Horsens by, den 20. februar 1865, med over 1000 tilskuere.

JENS NIELSEN

Jens Nielsen var tyv fra han var en lille dreng. Senere udviklede han sig også til at blive pyroman, og da han i en alder af 21 kom til Horsens Straffeanstalt, var det med tidligere domme fra Danmark, Sverige og England, hvor han blandt andet blev gjort ansvarlig for, at Victoriadokkerne i London nedbrændte. Efter at have udstået den sidste dom, vendte han tilbage til Danmark i 1883, hvor han fortsatte med at stjæle og sætte ild på gårde. I forbindelse med en pyromanbrand blev Jens Nielsen pågrebet i sommeren 1883, og i 1884 blev han idømt 16 års tugthus for tyveri og ildspåsættelse og indsat i Horsens Straffeanstalt. Jens Nielsen kunne ikke overskue en dom på 16 år, og han forsøgte tre gange at dræbe en fængselsbetjent med den hensigt at blive dømt til døden. De to første gange blev han benådet, men den tredje gang stod dødsstraffen ved magt. Han blev halshugget af skarpretter Seistrup den 8. november 1892 i fængslets vestre gård. Det blev den sidste henrettelse i Danmark, hvis man ser bort fra 2. verdenskrig og det efterfølgende retsopgør.

Mordforsøg # 1

Mordforsøg på betjent Henriksen. "Vaabenet, som han benyttede, var en Slynge, der bestod af et til den Strikkemaskine, hvorved han arbejdede, hørende skiveformet Jernlod af 90 Kvints Vægt samt en til samme bundet Snor af den Slags, som flere Fanger paa Afdelingen benyttede til deres Bobinrokke, hvilken han havde tilvendt sig paa Arbejdsstuen." (Beretning om Strafanstalterne 1883-1886)

Mordforsøg # 2

Mordforsøg på betjent Petersen. "Af en af Murstenene, de vejede over 2 Pd., og en stærk Snor, som han havde forfærdiget af noget af det Tvist, han skulle bobine, tildannede han atter en Slynge, idet han søgte at gøre den til et farligt Vaaben ved at skærpe en Kant af Stenen." (Beretning om Strafanstalterne 1883-1886)

Mordforsøg # 3

Mordforsøg på sygebetjent Brandstrup. Den 2. maj 1892 kommer dr. Nibe og sygebetjent Brandstrup ind i Jens Niensens celle. Jens Nielsen griber et bordben, han har løsnet fra sit cellebord, og slår sygebetjenten hårdt i hovedet. Men han rammer med den flade ende, og ikke med sømmene. Brandstrup bliver såret og led et par dage af svimmelhed og susen for ørerne.

Henrettelsen

Den sidste henrettelse i Danmark i fredstid, fandt sted 8. november 1892 i vestre gård i fængslet i Horsens. Manden der skulle henrettes, var Jens Nielsen. Efter at han havde fået sin dødsdom, blev han af

TEMA: DØDSSTRAF

inspektøren oplyst om, at han på et ikke nærmere angivet tidspunkt indenfor 8 dage ville blive halshugget. Han fik samtidig at vide, at de få midler han havde sparet sammen, ville gå til hans begravelse, og ikke, som han havde ønsket, til bøger til hans søsters børn. Allerede morgenen efter blev han ført fra cellen ud i vestre gård, hvor han klokken 07.15, i overværelse af blandt andre borgmesteren, præsten og inspektøren, blev halshugget af Seistrup som var Danmarks officielle skarpretter. I fængslets vinduer var 200 fanger tvunget til at overvære henrettelsen. Jens Nielsen blev 29 år. '...jeg haaber snart at se Ende paa min elendige Tilværelse, en Tilværelse, som jeg med hver dag finder mere og mere utaalelig, og som jeg kun ønsker jo snarere jo heller at se Ende paa.' (Uddrag af brev fra Jens Nielsen til hans mor den 23. september 1885)

Udsnit af Horsens Straffeanstalts Forhørsprotokol

'...Til det berammede Klokkeslæt 7,05 førtes Dødsdømte, bevogtet af 6 Fængselsbetjente til Retterstedet. – Han modtoges her af Politimesteren, efter at have oplæst Dødsdommene og den Kgl. Resolution, hvilke Dødsdømte med tilsyneladende fuldstændig Sindsro, og udtalte et 'Gud være med dig'. overgav ham til Skarpretteren. De faa Skridt til Skafottet udførte Delinkventen i sikker Gang, knælede ved egen hjælp paa det til Skafottet hørende Underlag og lagde til selve Henrettelses-Øjeblikket den største Fatning for Dagen. Executionen fandt sted kl. 7,15 og udførtes i ét Hug, Hvorefter det afsjælede Legeme af et Fangecommando lagdes i Kiste og henbares til Fængselets Ligkapel, hvorefter det i skumringen under en Fængslesbetjents Opsyn bortkjørtes til Kirkegaarden.' (Horsens Straffeanstalts Forhørsprotokol, underskrevet af inspektør Backe, 12. november 1892)

SKARPRETTER SEISTRUP

Jens Carl Theodor Seistrup var Danmarks sidste skarpretter i funktion. Med en baggrund som slagter og politibetjent blev han i 1877 udnævnt som skarpretter for kongeriget Danmark. Indtil hans pension i 1926 foretog Seistrup tre henrettelser. I 1881 henrettede han Rasmus Petersen Mørke. I 1882 henrettede han Anders Nielsen Sjællænder ved den sidste offentlige henrettelse. Denne henrettelse blev berømt, da Seistrup huggede forkert de to første gange. Derfor blev den sidste henrettelse, Jens Niensens i 1892, holdt i fængslets indre vestre gård, kun overværet af udvalgt personale og 200 fanger.

Seistrups ansøgning den 23. juni 1877

Jens Carl Theodor Seistrups ansøgning til jobbet som skarpretter fyldte 27 linjer. Her skrev han, at han havde været slagter, indtil han den 13. oktober 1875 søgte ind til politiet i København. Han fik jobbet som politibetjent, fordi han ikke var tidligere straffet og begyndte efterfølgende som betjent nummer 600 ved stationen på Gråbrødretorv.

I ansøgningen fremhævede Seistrup, at han var overbevist om, at han var i besiddelse af den koldblodighed, som krævedes for at være skarpretter. Han mente, at det skyldtes hans baggrund som slagter. Seistrup blev valgt som skarpretter ud af fire ansøgere. Den 26. juli 1877 fik han besked om, at han fra den 1. august 1877 var skarpretter for kongeriget Danmark.

SKARPRETTERENS ØKSE

I perioden fra 1866 til 1892 blev ca. 50 mennesker idømt dødsstraf, men kun i fire tilfælde blev dødsdommen eksekveret.

TEMA: DØDSSTRAF

De fire, som blev henrettet ved halshugning, var:

- Hans Hansen, henrettet 1869. Dømt for drab på sin mor.
- Rasmus Petersen Mørke, henrettet 1881. Dømt for Rovmord.
- Anders Nielsen Sjællænder, henrettet 1882. Dømt for rovmord.
- Jens Nielsen, henrettet 1892. Dømt for gentagne drabsforsøg.

Anders Nielsen Sjællænders henrettelse var den sidste *offentlige* henrettelse i Danmark. Den foregik under kaotiske former, idet der ikke var rejst noget skafot og heller ingen vejspæringer, som kunne holde de ca. 3000 tilskuere borte fra retterstedet. Hertil kom, at skarpretteren først ved tredje forsøg fik skilt den dømtes hoved fra kroppen. Da Jens Nielsen i 1892 skulle henrettes, valgte man derfor at lade halshugningen foregå inden for fængslets mure.

RETSOPGØRET

Dødsstraffen i Danmark blev afskaffet med Almindelig Borgerlig Straffelov af 15. april 1930, der trådte i kraft den 1. januar 1933. Men allerede siden midten af 1800-tallet havde dødsstraffen været stærkt omdiskuteret, specielt efter Anders Nielsen Sjællænders henrettelse i 1882. Ved retsopgøret efter 2. verdenskrig blev dødsstraffen midlertidigt genindført med tilbagevirkende kraft og herefter blev 78 dømt til døden for krigsforbrydelser og landsforræderi. 46 blev henrettet, mens resten blev benådet med fængsel. Mange krigsforbrydere og landsforrædere afsønde deres straf i Horsens.

B-FANGER

Retsopgøret efter 2. verdenskrig betød, at mange blev dømt efter straffelovstillægget af 1. juni 1945. Tillægget omhandlede landsforræderi og anden landsskadelig virksomhed begået under den tyske besættelse. I alt blev 78 danske borgere dødsdømt under retsopgøret - heraf blev 32 senere benådet, mens 46 blev henrettet. Derudover fik mange fængselsstraf.

Det blev bestemt, at krigsforbrydere og landsforrædere skulle afsone i Statsfængslet i Horsens. Det var danskere, der var skyldige i landsforræderi eller krigsforbrydelser, samt tyske krigsforbrydere. Disse fanger fik fangenumre med bogstavet B. Eksempelvis var fange nummer B.450 Werner Best, som havde været rigsbefuldmægtiget i Danmark. Det betød, at han havde været Hitlers stedfortræder i Danmark, og derfor reelt leder af den tyske besættelsesmagt. Derfor blev han dømt som krigsforbryder.

For at undgå alt for store sociale følger af retsopgøret, blev der gjort ekstra meget ud af at resocialisere fangerne. Blandt andet fik de større mulighed for at uddanne sig, både i håndværk og mere boglige fag. De kunne også dyrke forskellige hobbyer i deres fritid. De tyske fanger fik desuden lov til at modtage gavepakker fra familie og venner i Tyskland. B-fangerne sad i Horsens indtil november 1951.

ANDRE DØDSDØMTE FANGER I FÆNGSLET I HORSENS

Adolph Philipsen

Adolph Philipsen var en forgældet sæbefabrikant. Den 8. januar 1890 fik han besøg af en inkassator ved navn Johan F. Meyer. Philipsen kvalte Meyer med et reb. Han tog Meyers guldur og ca. 114 kr. samt Meyers lædermappe. Liget anbragte Philipsen i en tønne med læsket kalk som han sendte til en opdigtet adresse i USA. Philipsen forsøgte at flygte til USA med Damperen "German". Men damperen løb på grund i Elben, og Philipsen blev arresteret og udleveret til Danmark i marts 1890.

Tønden med Meyers lig endte derimod i New York, men nåede at blive sendt retur til Danmark inden retssagen. Liget af Meyer var stadig i tønden, og rebet sad rundt om halsen. Philipsen påstod under retssagen, at rebet kun var blevet brugt til at flytte rundt med Meyers lig.

Philipsen blev først idømt dødsstraf, men kongen ændrede straffen til tugthusarbejde på livstid. Efter 14½ års afsoning blev Philipsen benådet på betingelse af, at han forlod Danmark og ikke kom tilbage. Philipsen udvandrede til USA i 1905.

Jørgen Jensen

Jørgen Jensen var allerede kendt af politiet som indbrudstyv og havde modtaget flere domme, da han i december 1917 blev dømt til døden for mordet på sin kone Camilla Jensen. En dom der af kongen blev ændret til fængsel på livstid. Historien bag mordet var, at Jensen planlagde at myrde sin kone, fordi han havde en elskerinde han hellere ville bo sammen med. Han endte med at kvæle hende med begge hænder. For at skille sig af med liget, benyttede han sig af, at han havde adgang til en fyrkedel, som han passede. Jørgen Jensen brændte konens lig, tømte bagefter fyrkedlen for aske og stiledede askespandene udenfor. Men han begik den fejl ikke at tømme spandene. Han gik til politiet og meldte sin kone Camilla Jensen savnet, og politiet begyndte at efterforske sagen. De fandt askespandene, og i dem var der ikke kun aske, men også knoglerester fra et menneske. På det grundlag blev Jørgen Jensen anholdt. Efter at have modtaget sin dom, blev han overført til Horsens, hvor han sad frem til sin død i december 1930.

Werner Best

Under 2. verdenskrig var Werner Best rigsfuldmægtiget i Danmark. Det betyder, at han var Hitlers stedfortræder i Danmark, og derfor reelt leder af den tyske besættelsesmagt her i landet. I flere år førte han og den danske statsminister Erik Scavenius – og dermed den danske regering – en samarbejdspolitik, hvilket blandt andet indebar, at Best i flere omgange blev kaldt til samtale hos Hitler, hvor Best blev beordret til at føre en hårdere politik. Efter krigen blev Best dømt til døden. En dom som blev ændret til 12 års fængsel. Best blev 1. juni 1950 overflyttet til Statsfængslet i Horsens. Vi ved ikke meget om hans ophold i fængslet, men at han har arbejdet med at udfylde tiden så kvalitetsfyldt som muligt, findes der enkelte eksempler på. En smukt udskåret brevkniv, et foto fra en gårdtur i samtale med medfanger og et brev, hvor han, på de tyske fangers vegne, beder om at en tysk litteraturaften udskydes. Allerede den 28. august 1951, benådes han og udvises af Danmark.